

นิพนธ์ต้นฉบับ

การศึกษาเชิงอภิมานการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชนภาคเหนือของประเทศไทย

Meta-analysis of people's participation in
community forest management in Northern Thailand

ปัญญาพร คำโฮ^{1*} และ สุมัย หมายหมั่น²

¹สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้-แพร่ เฉลิมพระเกียรติ จังหวัดแพร่ 54140

²สาขาวิชาเกษตรป่าไม้ มหาวิทยาลัยแม่โจ้-แพร่ เฉลิมพระเกียรติ จังหวัดแพร่ 54140

*Corresponding author: E-mail: punchaporn2525@gmail.com

รับต้นฉบับ 13 พ.ย. 2560

รับลงพิมพ์ 18 ธ.ค. 2560

บทคัดย่อ

จากสถานการณ์ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรป่าไม้ลดลงอย่างต่อเนื่อง นำไปสู่การกำหนดทิศทางการพัฒนาประเทศไปสู่ความยั่งยืนโดยการมีส่วนร่วมของประชาชน ด้วยเหตุนี้ทำให้เกิดการส่งเสริมให้มีการจัดการ “ป่าชุมชน” โดยอาศัยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเพื่อให้เกิดความยั่งยืน ทำให้งานวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนมีผู้ทำวิจัยจำนวนมาก ทำให้ผลการวิจัยมีความหลากหลาย สำหรับการวิจัยครั้งนี้ศึกษาเพื่อวิเคราะห์คุณลักษณะงานวิจัย เพื่อศึกษาปัจจัยที่สัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนและวิเคราะห์ปัจจัยคุณลักษณะงานวิจัยที่สัมพันธ์กับคุณภาพงานวิจัยของงานวิจัย โดยใช้วิธีการศึกษาเชิงอภิมาน จากงานวิทยานิพนธ์ระดับบัณฑิตศึกษาและรายงานการวิจัยของกรมป่าไม้ ในช่วงปี พ.ศ.2536 – 2558 จำนวน 35 เล่ม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าแจกแจงความถี่ ร้อยละ และสถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบเป็นขั้นตอน ผลการวิจัย พบว่า ปีที่ทำวิจัยมากที่สุดคือ 2543, 2545 และ 2546 สถาบันการศึกษาที่ผลิตงานวิจัยมากที่สุด คือ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ สาขาวิชาที่ผลิตงานวิจัยมากที่สุด คือ สาขาส่งเสริมการเกษตร พบปัจจัยที่สัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมจากเล่มงานวิจัย จำนวน 21 ปัจจัย โดยมีปัจจัยที่พบมากที่สุด คือ การเป็นสมาชิกกลุ่ม ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับป่าชุมชน การได้รับข้อมูลข่าวสาร การได้รับการฝึกอบรม การใช้ประโยชน์จากป่า และพบว่าตัวแปรคุณลักษณะงานวิจัยที่สัมพันธ์กับคุณภาพงานวิจัย จำนวน 6 ปัจจัย ได้แก่ การคำนึงถึงผลประโยชน์ที่ได้รับ, จำนวนตัวแปรที่ศึกษา, จำนวนสมมติฐาน, ความตระหนักในความสำคัญของป่า, สาขาที่ทำวิจัยและแนวคิดนโยบายสาธารณะ ซึ่งข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัยเป็นประโยชน์อย่างยิ่งสำหรับการทำวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนในอนาคต ทั้งการออกแบบการวิจัยที่เหมาะสมจากตัวแปรที่สัมพันธ์กับคุณภาพงานวิจัย และตัวแปรที่เหมาะสมในการนำมาหาความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วม

คำสำคัญ : การมีส่วนร่วม การจัดการป่าชุมชน การอภิมาน

ABSTRACT

Due to environmental crisis, forest resource has been greatly reduced continuously. This leads to the emergence of sustainable development plan focusing on people's participation. People are motivated to participate in sustainable management of community forest. So, there were many research publications on people's participation in community forest management with various research results. The objectives of this research were to 1) analyze the research

characteristics in order to study factors related to participation in community management, and 2) analyze the research characteristics related to quality level of the research. Meta-analysis method was used for synthesizing 35 theses conducting in graduate level as well as research reports of Royal Forest Department during 1993 – 2015. The data was analyzed by using descriptive statistics such as *frequency* distribution and *percentages*. Inferential statistics such as stepwise multiple regression analysis was used in the data analysis as well. The research findings revealed mostly research publications were published in 2000, 2002 and 2003 respectively. Kasetsart University was the leading institute that produced most research publications. The leading producer of research publications related to community forest management was the Department of Agricultural extension. It was found that there were 21 factors related to people participation that included being group members, having knowledge about community forest, obtaining information, attending the training, and utilizing forest products. Moreover, 6 research characteristics related to quality level of the research were found that included the consideration of benefits, the number of variables in research, the number of research hypotheses, the awareness of the importance of forest, research field and the concepts of public policy. The research findings were useful for designing further research on participation in community management by using lists of variables related to research quality and suitable variables related to people's participation.

Keywords: participation, community forest management, meta-analysis

บทนำ

สภาพบริบทการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมโลกมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ส่งผลให้สภาพการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมไทยมีการปรับเปลี่ยน โดยเฉพาะในช่วง 50 ปีที่ผ่านมา ประเทศไทยมีการปรับเปลี่ยนบริบทของการเมืองที่มุ่งเน้นการพัฒนาโครงสร้างการเมือง โดยส่งเสริมให้เกิดประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม จากประชาชนในทุกระดับ อันเป็นผลจากบริบทโลกที่มุ่งเน้นการกระจายอำนาจทางการเมือง (Decentralization) บริบทของเศรษฐกิจก็ส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจโดย มุ่งเน้นการขยายตัวทางเศรษฐกิจและการแข่งขันกับต่างประเทศ บริบททางสังคมก็มุ่งเน้นการพัฒนาทางด้านการศึกษา การกระจายรายได้ แก้ปัญหาความยากจน และส่งเสริมการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน อันเป็นผลจากบริบทโลกที่มุ่งเน้นการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชากรโลกให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และปัญหาภัยพิบัติทางธรรมชาติที่ทวีความรุนแรงมากขึ้น (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2552) การเปลี่ยนแปลงส่งผลให้เกิดปัญหา ได้แก่ การ

ขยายตัวของระบบเศรษฐกิจ ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอย่างจำกัดไม่เพียงพอ ส่งผลให้เกิดการพัฒนาที่ไม่สมดุลและทรัพยากรธรรมชาติถูกทำลายอย่างรุนแรง เช่น การลักลอบตัดไม้ การบุกรุกพื้นที่ป่าเพื่อเป็นที่อยู่อาศัยและประกอบอาชีพ การล่าสัตว์ที่ผิดกฎหมายเพื่อนำมาขาย เป็นต้น ซึ่งปัญหาดังกล่าวทำให้ทรัพยากรธรรมชาติขึ้นยืนข้อเท็จจริงได้จากข้อมูลพื้นที่ป่าไม้ของประเทศไทย ในแต่ละปีที่มีอัตราส่วนลดลงอย่างมากในช่วงปี พ.ศ. 2525 – 2541 จากข้อมูล ปี พ.ศ. 2516 ที่มีพื้นที่ป่าไม้ 221,707 ตร.กม. ปี พ.ศ. 2525 มีพื้นที่ป่าไม้ 156,600 ตร.กม. ปี พ.ศ. 2541 มีพื้นที่ลดลงเหลือเพียง 129,722 ตร.กม. ปี 2551 มีพื้นที่ป่าไม้ 171,585.65 ตร.กม. ปี 2556 มีพื้นที่ป่าไม้ 163,391.26 ตร.กม. ปี 2557 มีพื้นที่ป่าไม้ 163,656.64 ตร.กม. และปี 2559 มีพื้นที่ป่าไม้ 163,479.63 ตร.กม. (สำนักงานแผนงานและสารสนเทศ กรมป่าไม้, 2559)

จากปัญหาดังกล่าวได้มีแนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยเริ่มกำหนดทิศทางการพัฒนาอย่างชัดเจน ตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539) ได้เริ่มแนวคิด “การพัฒนาที่ยั่งยืน”

จนถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) ที่มุ่งเน้นการพัฒนาประเทศไปสู่สังคมที่มีความสุขอย่างมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ด้วยเหตุนี้แนวทางการจัดการทรัพยากรป่าชุมชนจึงเกิดขึ้น ซึ่ง “ป่าชุมชน” เป็นรูปแบบของการจัดการป่าไม้ที่นำเอาความต้องการพึงพิงป่าของประชาชน มาเป็นวัตถุประสงค์ในการจัดการและให้ประชาชนผู้ได้รับประโยชน์จากป่าเป็นผู้กำหนดแผนการและควบคุมการดำเนินงานให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ เพื่อผลประโยชน์ต่อเมืองอย่างสม่ำเสมอตามความต้องการของชุมชน จึงได้สรุปหลักการที่สำคัญของป่าชุมชนไว้ 4 ประการ คือ ประการแรก เป็นการจัดการเพื่อรักษาไว้ซึ่งระบบนิเวศวิทยาของชุมชนและของประเทศโดยรวม ประการที่สอง เพื่อตอบสนองต่อเศรษฐกิจในการยังชีพของชุมชน ประการที่สาม เป็นการธำรงรักษาไว้ซึ่งความเชื่อและวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ป่า และ ประการสุดท้าย สิทธิในการดูแลรักษาจัดการและประโยชน์จากป่าชุมชนเป็นสิทธิร่วมของทั้งชุมชน (โกมล, 2537) และป่าชุมชนเป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างสังคมฐานความรู้อย่างแท้จริง เพราะว่าคนในชุมชนได้มีส่วนร่วมจัดการและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่เป็นฐานต้นทุนชีวิต (เสนห์, 2545) โดยป่าชุมชนภาคเหนือมีแนวทางการจัดการต่างจากป่าชุมชนในภาคอื่น เนื่องจากสภาพพื้นที่ภาคเหนือเป็นที่สูง มีการสงวนรักษาพื้นที่ป่าเพื่อเป็นต้นน้ำ เป็นแหล่งอาหารสมุนไพร และประกอบพิธีกรรม การดูแลรักษาป่าชุมชนทำโดยการจำแนกป่าออกตามลักษณะการใช้ประโยชน์ เช่นเป็นป่าขุนน้ำ ป่าความเชื่อ ป่าใช้สอย และชุมชนผู้รักษาป่าก็มีหลากหลายกลุ่มชาติพันธุ์ (สมหญิง, 2557)

จากความสำคัญของป่าชุมชนข้างต้นทำให้ในปัจจุบันมีผู้สนใจศึกษาเกี่ยวกับ การมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะพื้นที่ภาคเหนือ ดังเห็นได้จากปริมาณวิทยานิพนธ์ในระดับบัณฑิตศึกษาและรายงานการวิจัยของกรมป่าไม้ ตั้งแต่ปี

พ.ศ. 2536-2558 มีจำนวน 35 เรื่อง โดยมีบริบทพื้นที่แตกต่างกัน ทำให้พบองค์ความรู้เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมมีความแตกต่างกัน ทำให้ไม่พบข้อสรุปในภาพรวมของการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนในภาคเหนือที่ชัดเจน ดังนั้นคณะผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาเชิงอภิมานการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชนภาคเหนือของประเทศไทย โดยศึกษาวิเคราะห์คุณลักษณะงานวิจัยการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชนภาคเหนือของประเทศไทย ศึกษาปัจจัยที่สัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชน และวิเคราะห์ปัจจัยคุณลักษณะงานวิจัยที่สัมพันธ์กับคุณภาพงานวิจัยของงานวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชน

ขอบเขตการวิจัย

1. ใช้ผลงานวิจัยและวิทยานิพนธ์ระดับบัณฑิตศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชนในภาคเหนือของประเทศไทย ที่ศึกษาในเชิงปริมาณ ซึ่งมีการตีพิมพ์เผยแพร่ฉบับเต็ม (Full paper) เป็นภาษาไทย จากฐานข้อมูลวิทยานิพนธ์ไทย และฐานข้อมูลของกรมป่าไม้ ในช่วง ปี พ.ศ. 2536-2558 จำนวน 35 เล่ม

2. ตัวแปรที่ศึกษาแบ่งออกเป็น 2 ประเภทหลักคือ ตัวแปรอิสระ จำนวน 30 ตัวแปรได้แก่ 1) เพศ ผู้วิจัย 2)ประเภทงานวิจัย 3) สถาบันที่ทำวิจัย 4) สาขาที่ทำวิจัย 5) แนวคิดป่าชุมชน 6) แนวคิดองค์กรชุมชน 7) แนวคิดการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ 8) แนวคิดการกระจายอำนาจ 9)แนวคิดความคิดเห็นและทัศนคติ 10) แนวคิดมนุษยนิเวศ 11) แนวคิดนโยบายสาธารณะ 12) แนวคิดความรู้ความเข้าใจ 13) แนวคิดผู้นำองค์กร 14) ลักษณะชื่อเรื่อง 15) การใช้ประโยชน์จากป่า 16) ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับป่าชุมชน 17) การได้รับข้อมูลข่าวสาร 18) การคำนึงถึงผลประโยชน์ที่ได้รับ 19) ความเชื่อในตัวผู้นำ 2) การได้รับการฝึกอบรม 21) การเป็นสมาชิกกลุ่ม 22)การพบปะเจ้าหน้าที่ 23) ความตระหนักในความสำคัญของป่า 24) การเข้าร่วม

กิจกรรม 25) ตำแหน่งหน้าที่ในชุมชน 26) ทักษะ 27) จำนวนหน้าทั้งหมด 28) จำนวนสมมติฐาน 29) จำนวนตัวแปรที่ศึกษาทั้งหมด 30) จำนวนกลุ่มตัวอย่าง และตัวแปรตาม คือ คุณภาพงานวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้การศึกษาเชิงอภิมาน (Meta-analysis) โดยการนำงานวิจัยที่เรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชนในภาคเหนือของประเทศไทยมาสังเคราะห์จนเกิดความรู้ในหัวข้อนั้น (นงลักษณ์, 2542) โดยใช้การสังเคราะห์เชิงปริมาณ (Quantitative synthesis) โดยรวบรวมข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล จำนวน 35 เล่ม โดยใช้แบบบันทึกคุณลักษณะงานวิจัย และแบบประเมินคุณภาพงานวิจัยของทศวรรณ คำทองสุข (2550) เป็นต้นแบบ โดยใช้สถิติพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage) วิเคราะห์คุณลักษณะงานวิจัยและหาปัจจัยที่สัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชน และใช้สถิติการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบเป็นขั้น ตอน (Stepwise multiple regression analysis) ในการวิเคราะห์เพื่ออธิบายความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระคือ ปัจจัยคุณลักษณะงานวิจัย กับตัวแปรตามคือ คุณภาพงานวิจัย

ผลและวิจารณ์

วิเคราะห์คุณลักษณะงานวิจัยการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนภาคเหนือของประเทศไทย

พบว่า ปีที่ทำวิจัย สำเร็จมากที่สุดอยู่ในปี พ.ศ. 2543, 2545 และ 2546 มีจำนวน 4 เล่ม (ร้อยละ 11.4) สถาบันการศึกษาที่ผลิตงาน วิจัยมากที่สุด คือ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ จำนวน 10 เล่ม (ร้อยละ 28.6) สาขาวิชาที่ผลิตงานวิจัยมากที่สุด คือ สาขาส่งเสริมการเกษตร จำนวน 8 เล่ม (ร้อยละ 22.9) ผลการวิเคราะห์คุณลักษณะงานวิจัยเกี่ยวกับเนื้อหาการวิจัยพบว่า เนื้อหา ทฤษฎีหลักที่ใช้ในการวิจัยใช้แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมมากที่สุด จำนวน 35 เล่ม

(ร้อยละ 100.0) ส่วนทฤษฎีที่ใช้ประกอบกับทฤษฎีหลักส่วนใหญ่ใช้แนวคิดและทฤษฎีการจัดการป่าชุมชนมากที่สุด จำนวน 33 เล่ม (ร้อยละ 94.3) พื้นที่ที่ทำการศึกษพบว่า จังหวัดเชียงใหม่มากที่สุด จำนวน 10 เล่ม (ร้อยละ 28.6)

มีข้อค้นพบว่าช่วงเวลาที่ทำการศึกษาวิจัยมากที่สุดคือ ปี พ.ศ. 2543-2546 เนื่องจากเป็นช่วงที่ประเทศไทยมุ่งเน้นการพัฒนาอย่างยั่งยืนตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ อีกทั้งนโยบายทางการเมืองที่มุ่งเน้นการกระจายอำนาจทางการเมืองโดยส่งเสริมการมีส่วนร่วมทำให้ประเด็นเรื่องการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนจึงได้รับความสนใจในการศึกษาอย่างมาก ส่วนสถาบันการศึกษาที่ผลิตงานวิจัยมากที่สุด คือ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์เนื่องจากเป็นมหาวิทยาลัยที่มีหลากหลายสาขา โดยมีสาขาที่เกี่ยวข้องกับเรื่องทรัพยากรป่าไม้โดยตรง ส่วนการใช้แนวคิดและทฤษฎีพบว่าทุกเล่มงานวิจัยจะให้ทฤษฎีการมีส่วนร่วมควบคู่กับแนวคิดการจัดการป่าชุมชนในการศึกษาเป็นหลัก และมีการใช้ทฤษฎีอื่น ๆ มาอธิบายเพิ่มเติมตามศาสตร์ในสาขาที่ผู้วิจัยกำลังศึกษา

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชน

พบว่า มีตัวแปรอิสระ จำนวน ทั้งหมด 21 ปัจจัย โดยเรียงตามลำดับจากปัจจัยที่พบความสัมพันธ์ในเล่มงานวิจัยมากที่สุดไปน้อยที่สุด ดังนี้ การเป็นสมาชิกกลุ่ม ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับป่าชุมชน การได้รับข้อมูลข่าวสาร การได้รับการฝึกอบรม การใช้ประโยชน์จากป่า ระดับการศึกษา เพศ อาชีพ การเข้าร่วมกิจกรรม ทักษะ อายุ รายได้ต่อเดือน ระยะเวลาที่อาศัยในชุมชน การคำนึงถึงผลประโยชน์ที่ได้รับ จำนวนที่ดินทำกินของครัวเรือน การพบปะเจ้าหน้าที่ความตระหนักในความสำคัญของป่า รายได้เฉลี่ยของครัวเรือน ตำแหน่งหน้าที่ในชุมชน สภาพป่า ความเชื่อในตัวผู้นำ ตามลำดับ

มีข้อค้นพบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนจากงานวิจัยจำนวน

35 เล่ม มีความหลากหลายเนื่องจากการจัดการมีความแตกต่างกันในแต่ละพื้นที่ แต่สามารถแบ่งปัจจัยที่ค้นพบ เป็นปัจจัยใหญ่ๆ ได้ 4 ประเภท ได้แก่ ปัจจัยบุคคล ปัจจัยทางสังคม ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ได้แก่ การใช้ประโยชน์จากป่า สอดคล้องกับงานวิจัยของ Wood (2008) และ Pagdee and Kim (2007) ที่พบว่า การมีส่วนร่วมเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้การจัดการป่าชุมชนประสบความสำเร็จและปัจจัยที่จะทำให้การมีส่วนร่วมเกิดขึ้นที่สำคัญคือ การใช้ประโยชน์จากป่า

วิเคราะห์ปัจจัยคุณลักษณะงานวิจัยที่สัมพันธ์กับคุณภาพงานวิจัยของงานวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของการจัดการป่าชุมชน

พบว่า ตัวแปรอิสระจากปัจจัยคุณลักษณะงานวิจัย จำนวน 30 ตัวแปรเมื่อนำมาพยากรณ์ โดยใช้สถิติการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบเป็นขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis) มีเพียง 6 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพงานวิจัย ดังตารางที่ 1

จากตารางพบว่า มีตัวแปร การคำนึงถึงผลประโยชน์ที่ได้รับ, จำนวนตัวแปรที่ศึกษา, จำนวนสมมติฐาน, ความตระหนักในความสำคัญของป่า, สาขาที่ทำวิจัย และ แนวคิดนโยบายสาธารณะ ซึ่งมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยตัวแปรทั้งหมดสามารถอธิบายคุณภาพงานวิจัย ได้ร้อยละ 58 ($R^2 = 0.58$) สามารถเขียนรูปแบบพยากรณ์ได้ดังต่อไปนี้

งานวิจัยที่มีคุณภาพ = $1.882 + 0.59$ (การคำนึงถึงผลประโยชน์ที่ได้รับ) + 0.089 (จำนวนตัวแปรที่ศึกษาทั้งหมด) + 0.052 (จำนวนสมมติฐาน) + 0.46 (ความตระหนักในความสำคัญของป่า) + 0.68 (สาขาที่ทำวิจัย) - 1.05 (แนวคิดนโยบายสาธารณะ)

สามารถอธิบายได้ว่า ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพงานวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนมีทั้งหมด 6 ปัจจัย โดยที่มีผลในทางบวกมี 5 ปัจจัย ได้แก่ การคำนึงถึงผลประโยชน์ที่ได้รับ, จำนวนตัวแปรที่ศึกษาทั้งหมด, จำนวนสมมติฐาน, ความตระหนักในความสำคัญของป่า และ สาขาที่ทำวิจัย ส่วนปัจจัยที่ผลทางด้านลบได้แก่ ปัจจัยแนวคิดนโยบายสาธารณะ

Table 1 Stepwise multiple regression analysis prediction the factors of research characteristics that were related to research quality

the factors of research characteristics	Coefficient of independent variables	t-value	p-value
1. consideration of benefits	0.59	2.23	0.034
2. number of variables in research	0.089	3.69	0.001
3. number of research hypotheses	0.052	2.09	0.046
4. awareness of the importance of forest	0.46	1.69	0.101
5. research field	0.68	3.08	0.005
6. concepts of public policy	-1.05	-1.93	0.064
Constant value	1.882		

$$R = 0.50 \quad R^2 = 0.58$$

มีข้อค้นพบว่า ปัจจัยคุณลักษณะงานวิจัยทำให้งานวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนมีคุณภาพสามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเด็น คือ 1) การออกแบบงานวิจัย ควรจะต้องกำหนดจำนวนตัวแปรที่ศึกษาให้เหมาะสม โดยควรจะมีจำนวนตัวแปรที่มีจำนวนอย่างน้อย 5 ตัวแปร ควรมีจำนวนสมมติฐานที่ชัดเจนยังมีจำนวนมากยิ่งขึ้นทำให้งานวิจัยมีความชัดเจนสาขาที่ทำวิจัยมีผลอย่างมากต่อคุณภาพงานวิจัยโดยสาขาทางด้านสังคมศาสตร์จะสามารถนำเสนอผลการวิจัยละเอียดโดยมีการอธิบายรายละเอียดที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ แนวคิดและทฤษฎีอย่างเป็นระบบ ส่วนแนวคิดพบว่าแนวคิดนโยบายสาธารณะเป็นแนวคิดที่มีความสัมพันธ์แต่ควรจะลดการใช้แนวคิดให้ลดลงไม่จำเป็นต้องมีแนวคิดหลายแนวคิดเพื่อไม่ให้เกิดความขัดแย้งกับแนวคิดการจัดการป่าชุมชนที่เป็นแนวคิดที่ส่งเสริมการจัดการโดยชุมชนหรือคนในชุมชนเป็นฐานซึ่งต่างจากแนวคิดนโยบายสาธารณะที่เน้นการจัดการโดยรัฐ สอดคล้องกับ Easton (1953) ที่

กล่าวว่่านนโยบายสาธารณะ หมายถึง อำนาจในการจัดสรรค่านิยมของสังคมทั้งมวลและผู้ที่มีอำนาจในการจัดสรร ก็คือ รัฐบาลและสิ่งที่รัฐบาลตัดสินใจที่จะกระทำหรือไม่กระทำเป็นผลมาจาก "การจัดสรรค่านิยมของสังคม" 2) ตัวแปรที่ควรศึกษา ได้แก่ การคำนึงถึงผลประโยชน์ (ปัจจัยทางเศรษฐกิจ) ความตระหนักในความสำคัญของป่า (ปัจจัยทางจิตวิทยา) ซึ่งเป็นปัจจัยที่สอดคล้องกับแนวคิดการจัดการป่าชุมชนของ โกมล (2537) ที่ได้เสนอถึงปัจจัยที่ทำให้การจัดการป่าชุมชนเกิดความสำเร็งและยั่งยืน คือ ต้องตระหนักในความสำคัญของป่า และเล็งเห็นประโยชน์ที่จะได้รับจากการใช้ทรัพยากรในป่าชุมชน

สรุป

การอภิปรายการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชนในภาคเหนือของประเทศไทย ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า งานวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนมีจำนวนทั้งหมด 35 เล่ม โดยได้รับความสนใจในการทำวิจัยในช่วงปี พ.ศ. 2543-2546 มากที่สุดโดยเป็นไปตามนโยบายของรัฐ โดยมีงานวิจัยในสาขาวิชาที่หลากหลายทั้งสาขาทางด้านวิทยาศาสตร์และศิลปศาสตร์ ซึ่งเป็นประโยชน์สำหรับผู้ที่มีความสนใจจะทำวิจัยเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชนในอนาคตในการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผลการวิจัยได้แสดงให้เห็น ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนในภาคเหนือจากงานวิจัยแต่ละเล่มที่มีตัวแปรตามเหมือนกัน แสดงให้เห็นว่ามีปัจจัยแบ่งเป็น 4 ประเภท ได้แก่ ปัจจัยบุคคล ปัจจัยทางสังคม ปัจจัยทางเศรษฐกิจ และปัจจัยทางจิตวิทยา โดยตัวแปรที่มีความสัมพันธ์มากที่สุด ได้แก่ การใช้ประโยชน์จากป่า การเป็นสมาชิกกลุ่ม ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับป่าชุมชน การได้รับข้อมูลข่าวสาร โดยสามารถนำผลการวิจัยไปปรับใช้ในการส่งเสริมให้ชุมชนสามารถจัดการป่าชุมชนเพื่อให้เกิดการอนุรักษ์ทรัพยากรอย่างยั่งยืน เช่น การ

อบรมความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับป่าชุมชน การทำสื่อประชาสัมพันธ์ให้กับคนในชุมชน การจัดตั้งคณะกรรมการป่าชุมชน เป็นต้น

ส่วน ปัจจัยคุณลักษณะงานวิจัยที่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพงานวิจัยมีจำนวนทั้งหมด 6 ตัวแปร โดยมีความสัมพันธ์ทางบวก 5 ตัวแปร ได้แก่ การคำนึงถึงผลประโยชน์ที่ได้รับ, จำนวนตัวแปรที่ศึกษาทั้งหมด, จำนวนสมมติฐาน, ความตระหนักในความสำคัญของป่า และ สาขาที่ทำวิจัย และทางลบ ได้แก่ ปัจจัยแนวคิดนโยบายสาธารณะ จากผลการวิจัยทำให้ผู้ที่สนใจจะทำวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้นควรจะออกแบบการวิจัยให้มีจำนวนตัวแปรที่มาก มีการกำหนดสมมติฐานที่ชัดเจนและมีหลายข้อ และสาขาที่ควรทำคือสาขาทางด้านศิลปศาสตร์เนื่องจากจะมีทักษะในการสรุปความและบรรยายที่มีความละเอียดและชัดเจน อีกทั้งแนวคิดนโยบายสาธารณะควรจะลดการใช้แนวคิดให้ลดลงไม่จำเป็นต้องมีแนวคิดหลายแนวคิด หรือควรใช้เป็นแนวคิดรอง เพื่อเสริมแนวคิดหลักเท่านั้น เนื่องจากแนวคิดนั้นมีความหลากหลายและมีเนื้อหาบางส่วนขัดแย้งกับแนวคิดการจัดการป่าชุมชน ส่วนประเด็นที่น่าทำการศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมเพื่อให้ได้ข้อค้นพบในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมอย่างยั่งยืนควรจะศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวกับจิตวิทยา และเกี่ยวกับเศรษฐกิจ เพิ่มเติมนอกจากศึกษาเพียงปัจจัยบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ อาชีพ รายได้ต่อเดือน ระดับการศึกษา เป็นต้น เพียงอย่างเดียว เพื่อให้ผลของการวิจัยสะท้อนแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมได้อย่างชัดเจนอันเป็นประโยชน์ต่อชุมชน และหน่วยงานภาครัฐในการนำไปปรับใช้ในเชิงปฏิบัติต่อไป

เอกสารอ้างอิง

โกมล แพรกทอง. 2537. เอกสารการสอนชุด วิชาการป่าไม้ชุมชน เล่มที่ 1 หน่วยที่ 1 สาขาวิชาการส่งเสริมการเกษตร และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี. 1415 หน้า.

ทศวรรณ คำทองสุข. 2550. การสังเคราะห์งานวิจัยด้านการจัดการเรียนการสอน แบบบูรณาการ : การวิเคราะห์ห่อถักและการวิเคราะห์เนื้อหา. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

นงลักษณ์ วิรัชชัย. 2542. การวิเคราะห์ห่อถัก (META-ANALYSIS). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.

สมหญิง สุนทรวงษ์. 2557. ป่าชุมชนกับสังคมไทย. แหล่งที่มา : http://www.recoftc.org/sites/default/files/uploaded_files.pdf, 25 พฤษภาคม 2559.

เสน่ห์ จามริก. 2545. รายงานการเสวนาหัวข้อ “ทำไมต้องป่าชุมชน”. แหล่งที่มา : <http://www.thaingo.org/HeadnewsKan/forest250448.htm>, 12 มกราคม 2557.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2552. สรุปสาระสำคัญแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1-11. แหล่งที่มา : <http://www.nesdb.go.th/portals/0/news/article/plan1-11.pdf>, 10 มกราคม 2557.

สำนักงานแผนงานและสารสนเทศ กรมป่าไม้. 2559.

ข้อมูลสถิติกรมป่าไม้ ปี 2559. แหล่งที่มา:

<http://forestinfo.forest.go.th>, 10 ธันวาคม 2560.

Easton, D. 1953. **The Political System: An Inquiry into the State of Political Science**. Alfred A. Knopf, New York.

Pagdee, A and Y. Kim. 2007. What Makes Community Forest Management Successful: A Meta-Study From Community Forests Throughout the World. **Society & Natural Resources** 19 (1) : 33- 52.

Wood, L. 2008. **Community-Based Natural Resource Management: Case Studies form Community Forest Management Projects in Ghana, Mexico and United States of America**. CRC Press, USA.